

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

УДК 340.1

DOI <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2022.3.1>**Т. Д. Дем'янчук**кандидат історичних наук, доцент,
докторант Національної академії внутрішніх справ

ПРАВОВІ ОЗНАКИ ТА МЕХАНІЗМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТОТАЛІТАРНОЇ ДЕРЖАВИ

У статті розкриваються історико-правові підходи до розвитку поняття «тоталітаризм», визначається його засадничий зміст та ознаки тоталітарної держави. Встановлено, що тоталітаризм можна розуміти, як спосіб політичної організації суспільства, так і державно-політичний устрій. В обох випадках здійснюється тотальний контролем з боку влади чи однієї особи (диктатора) над суспільством і підпорядкуванням всієї політичної системи державницькій ідеології. На прикладі СРСР доведено, що основними ознаками тоталітарної держави є повна зміна всіх попередніх політичних інститутів, руйнування правових та політичних традицій, соціальних зв'язків, що існували до встановлення тоталітарного режиму. Також усі ресурси держави спрямовуються на реалізацію єдиної правової ідеології, противники якої автоматично визначаються «ворогами народу». Апелювання до волі народу є одним із інструментів досягнення абсолютної підтримки населення, а контроль за цим процесом здійснюється розгалуженим репресивним апаратом. Останній був представлений Народним комісаріатом державної безпеки, Народним комісаріатом внутрішніх справ, так званим Головним управлінням виправно-трудових таборів, трудових поселень та місць ув'язнення, яке здійснювало керівництво системою виправно-трудових таборів, численними пенітенціарними установами і системою тюрем, які разом формували кримінально-виконавчу систему. Тоталітарна держава спрямовує свої зусилля не на попередження злочинності, а на утримання і фізичну ліквідацію противників політичного режиму. Визначальною рисою тоталітарної держави, є те, що вона заради власної легітимізації, копіює усі атрибути неавтократичних режимів – конституцію, законодавчий орган, судову, правоохоронну, кримінально-виконавчу системи, тощо. Однак роль і функції цих інституцій кардинально відрізняються від традиційних. Вони насамперед є інструментом примусу й засобом забезпечення диктатури партії чи конкретної особи, виступають інструментом боротьби з опозицією, контролюють рівень суспільної свідомості, не допускають розвиток громадянського суспільства.

Ключові слова: тоталітаризм, кримінально-виконавча система, органи влади, громадянське суспільство, держава, органи влади.

Постановка проблеми. Статус посттоталітарної держави, якою часто називають сучасну Україну, накладає свій вплив не тільки на суспільство, а й на науку. Радянський період української державності охарактеризувався масовими репресіями, терором проти мирного населення, а правова система була винятково тоталітарною. Одночасно, нерозривність державницької традиції незалежної України та УРСР має

й негативні наслідки. Насамперед це численні ідеологічні стереотипи радянської епохи, які стосуються характеристики правової системи впродовж 1918-1991 рр., практичного функціонування владних інституцій, зокрема органів правопорядку.

Як наслідок, в умовах формування соціальної правової держави і розвитку громадянського суспільства, доцільно чітко визначити

зміст і суть тоталітаризму, що мав місце впродовж зазначеного періоду, встановити способи його реалізації через органи державної влади, а також правову систему. Це, на нашу думку, дозволить швидше подолати радянські правові рудименти, кваліфікувати радянський правовий режим, як тоталітарний, продемонструвати не тільки масштаби порушень прав людини в СРСР, а й вказати на планові дії влади стосовно обмеження національних і політичних прав українців. Наукове обґрунтування радянського тоталітаризму дозволить також переглянути і процес реабілітації масових жертв режиму.

Вивчення тоталітаризму важливе й з огляду на те, що й впродовж останніх десятиліть в Україні мали місце встановлення окремих елементів тоталітаризму. Однак, реакція громадянського суспільства на подібні процеси, зокрема революція Гідності, продемонстрували, що в основі правової культури українців нетерпимість до авторитаризму та тоталітаризму. Навіть в умовах сьогодення, зокрема повномасштабного військового вторгнення Росії, є підстави говорити про новий різновид тоталітаризму і його закономірне несприйняття українським суспільством.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

З огляду на те, що саме поняття «тоталітаризм» є новим, адже вперше було використане 1923 р. в Італії для характеристики правового режиму Б.Мусоліні. З наукової точки зору тоталітаризм почали вивчати з 1952 р. коли американська дослідниця Г. Арндт запропонувала власне визначення, у відповідності до якого тоталітаризм – це замкнута і нерухома соціокультурна і політична структура, в якій будь-яка дія – від виховання дітей до виробництва й розподілу товарів – спрямовується і контролюється з єдиного центру [7]. Згодом тоталітаризм став об'єктом наукових досліджень відомих філософів та політологів Р. Андерсона, Р. Арона, З. Бжезинського, К. Попера та ін. Серед українських вчених, закономірний інтерес до змісту тоталітаризму появився після розпаду СРСР. В цьому контексті вартими уваги є дослідження Т.Андрусяка [1], К.Бондаревої [3], О.Калиніної [4], З.Петриченка [9], С.Суботи [11] та ін.

Серед українських дослідників прослідковується певний тенденційний підхід до вивчення проблеми тоталітаризму та особливостей функціонування тоталітарної держави. Акцент здійснюється на особливості її утворення (внутрішні причини) та відмінні риси від інших авторитарних

правових режимів. Позитивно, що абсолютна більшість українських дослідників погоджуються з тоталітарним характером радянської держави, однак дуже обережно наводять приклади прояву тоталітарного режиму. Як наслідок, глибокого наукового дослідження вимагають масові зловживання владних інституцій, зокрема кримінально-виконавчої системи, як сукупності органів державної влади, які відповідали за кримінально-виконавчу політику.

Мета статті – полягає у визначенні правового змісту, ознак та механізмів функціонування тоталітарної держави. Для аналізу правових засад тоталітарної держави використовується радянська правова система і норми права УРСР зокрема.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи етимологію поняття «тоталітаризм», слід сказати, що в суспільстві він насамперед розуміється, як недемократичний політичний режим. Власне таке й значення було закладено в нього у 1920-х рр., коли намагалися охарактеризувати перший тоталітарний режим – італійський фашизм. Пізніше, з огляду на особливості розвитку тоталітаризму в Німеччині, СРСР, ряді азійських країн, етимологія цього поняття змінилася і набула чітких правових ознак.

Серед сучасних вчених основними є два визначення тоталітаризму:

1) «спосіб політичної організації суспільства, який характеризується тотальним контролем з боку влади над суспільством і особою, підпорядкуванням всієї системи колективним цілям і державній ідеології [10, с. 15];

2) «державно-політичний устрій, яким керує одна особа (особиста диктатура), що має цілковитий (тоталітарний) контроль над усіма сферами суспільного життя. Ця особа діє від імені держави і є уособленням цієї тоталітарної держави» [12, с. 16].

Загалом, ми погоджуємося з твердженням А.Калиніної, що «тоталітаризм є найбільш витонченою формою авторитаризму» [5, с. 266]. Тому, в широкому розумінні, тоталітаризм можна трактувати як різновид політичного режиму, в якому вся влада підпорядковується одній партійній одиниці чи особі. Сам тоталітаризм має кілька різновидів, які характеризуються різним ступенем радикалізму, наявністю владних інституцій, що повністю копіюють органи влади демократичних режимів, тощо.

Аналіз теоретичної бази дослідження дозволяє виокремити кілька основних рис тоталітарного режиму:

1) в державі встановлено монополію однієї політичної сили (партії);

2) однопартійність обумовлює домінування єдиної правової ідеології, яка трактується як державна і загальнообов'язкова (складовою цієї ідеології є глобальна місія держави, це або встановлення власного «світопорядку» або поширення аналогічної правової ідеї в сусідні держави);

3) держава здійснює тотальний контроль за засобами переконання;

4) повна політизація та ідеологізація суспільства (при цьому політизація відбувається не в контексті зростання правосвідомості чи правової культури населення, а як обов'язок абсолютної підтримки правлячої партії);

5) основними інструментами досягнення контролю над суспільством є репресії та терор, а їх виконавцями є правоохоронні органи, кримінально-виконавча система, тощо [13, с. 72].

Закономірно, що тоталітарна держава встановлює повний контроль за засобами виробництва, економіка країни має винятково плановий характер і підпорядкована для реалізації ідеологічної мети держави.

Ми погоджуємося із наведеними ознаками, однак, з правової точки зору їх необхідно конкретизувати і систематизувати більш детально. Насамперед, потрібно зауважити, що тоталітаризм відрізняється не тільки від демократії, а й від диктатури та тиранії. Тому, доцільно виокремити риси тоталітарної держави, які реалізуються в політичній та правовій площині:

- тотальна зміна всіх попередніх політичних інститутів, а основним завданням органів влади – є руйнування правових та політичних традицій, соціальних зв'язків;

- усі ресурси держави спрямовуються на реалізацію її правової ідеології, а противники останньої визнаються ворогами держави. Реалізація цієї функції покладається на органи правопорядку, які політичним злочинам приділяють більше уваги як кримінальним;

- досягнення абсолютної підтримки населення відбувається як через ідеологічне переконання, так і через розгалужений репресивний апарат, одним із елементів якого виступає, для прикладу кримінально-виконавча система, яка виконує не тільки функції реалізації державної політики у сфері виконання покарань чи контролю за дотриманням прав осіб взятих під варту, а навпаки використовує засоби примусу, як механізми обмеження інакшумства, опозиції, тощо;

- повне заперечення політичної конкуренції, опозиції, в тому числі й в середовищі правлячої партії.

Тоталітарна держава не можлива без власної ідеології. А.І.Луцький досліджуючи розвиток правової ідеології в Україні прийшов до слушного висновку, що в тоталітарній державі існує, так звана «державницька ідеологія», яка асоціюється «з їх монопольною пропагандою певного ідеологічного політичного ладу та відповідно жорсткого і часто нелюдського ідеологічного контролю» [8, с. 78]. Дослідник також справедливо зауважує, що «правова ідеологія тоталітарного типу знищує та/або не дозволяє формуватися громадянському суспільству з властивою йому демократичною формою правління й вільнодумством» [8, с. 193]. Якщо говорити про тоталітарну державу радянського зразка, то ідея громадянського суспільства там навіть не стояла на порядку денному, превальювали питання забезпечення елементарних соціальних і політичних прав громадян, які повністю нівелювалися комуністичним вченням.

Основним змістом будь-якої ідеології тоталітарної держави є досягнення спільної мети, яка по факту не може бути реалізована. Мається на увазі світоглядна установка, що провокує країну до постійної боротьби і мобілізує сили суспільства для цієї боротьби. Окрім цього, тоталітарна держава характеризується постійною боротьбою з внутрішніми та зовнішніми ворогами, що в свою чергу аргументує наявність репресивного державного апарату й правоохоронної системи, яка покликана не стільки слідкувати за дотриманням законності та правопорядку, а здійснювати примус проти власного народу. Як наслідок, має місце практика громадського (публічного) осуду будь-якого критичного ставлення до панівної правової ідеології. Реалізація цих заходів відбувалася через кримінально-виконавчу систему, каральні і виховні інституції якої застосовували до противників режиму заходи каральної психіатрії, трудові повинності, фізичні заходи, тощо. Тоталітарна держава спрямовує свої зусилля не на попередження злочинності, а на утримання і фізичну ліквідацію противників політичного режиму. Тому для тоталітарної держави традиційним є організоване насильство, яке виправдовується відданістю державній ідеології та потребою досягнення державної мети (у випадку СРСР відбувалася систематична зміна офіційної державної ідеології стосовно побудови комунізму, соціалізму, розвиненого соціалізму).

Практичним наслідком реалізації подібної державної політики було те, що цілі соціальні прошарки та групи людей перетворювалися на противників держави, переслідувалися і навіть фізично знищувалися. З цією метою держава надавала необмежені права владним інституціям, що формували правоохоронну та кримінально-виконавчу систему.

Одночасно, слід вказати на ще одну ознаку тоталітарної держави, яка відрізняє її від поліцейської держави. У останній, правоохоронні органи діють у відповідності до правил і послідовних процедур, натомість у тоталітарній державі правоохоронні органи діють не зважаючи на закони і правила. Більше того, їх дії навмисно непередбачувані [15]. Державний апарат та владні інституції в тоталітарній державі підпорядковані волі єдиного керівника, а чинні норми права не завжди є визначальними. Яскравим прикладом в цьому випадку може бути союзна конституція 1936 р., яка так і не стала основою радянського законодавства, адже монополія у цій царині належала безпосередньо Й.Сталіну, який виступав останнім арбітром у тлумаченні марксизму-ленінізму-сталінізму і тлумачив норми права на власний розсуд [15].

Ще однією особливістю тоталітарної держави є повне пригнічення або ліквідація громадянських інституцій. Як наслідок органи влади не відчують жодної опозиції від суспільства, а пересічні громадяни втрачають будь-який інтерес до суспільно-політичних процесів, що відбуваються. В кінцевому випадку абсолютно нівелюється ідентичність особистості, індивідуальні потреби змінюються на масові (класові), а всі дії держави чи органів державної влади сприймаються як догма. У поєднанні з розгалуженим силовим апаратом, правоохоронною, кримінально-виконавчою системою, тоталітарна держава не тільки контролює суспільство, а й визначає вектор його розвитку. Ця ситуація є безпосереднім наслідком того, що в тоталітарній державі норми права перетворюються засіб досягнення державницької ідеології, тобто нівелюються усі права людини, а суспільству нав'язується воля самого керівника (чи партії) такої держави [11, с. 74].

Визначальною рисою тоталітарної держави, є те, що вона заради власної легітимізації, копіює усі атрибути неавтократичних режимів – конституцію, законодавчий орган, судову, правоохоронну, кримінально-виконавчу системи, тощо. Однак роль і функції цих інституцій кардинально відрізняються від традиційних. Вони

насамперед є інструментом примусу й засобом забезпечення диктатури партії чи конкретної особи. Вони виступають основним інструментом боротьби з опозицією, контролюють рівень суспільної свідомості, не допускають розвиток громадянського суспільства.

Якщо говорити про радянське минуле України, то СРСР загалом і УРСР зокрема, були тоталітарними державами, адже мали усі класичні атрибути тоталітаризму. Правовий режим УРСР та СРСР були тотожними, а жодні правові механізми самостійного функціонування окремої союзно республіки не були повноцінними. Більше того, загальне керівництво здійснювалося з союзного центру, на УРСР поширювалася загальна «державницька ідеологія», так само спільними були інструменти і механізми терору проти противників влади. На нашу думку, можна виокремити наступні ознаки СРСР, як тоталітарної держави:

1) концентрація влади в одному центрі (юридично в СРСР був диктат комуністичної партії, але керівник партії мав формальну зверхність над всіма і був практично одноособовим диктатором, як скажімо Й.Сталін);

2) основною опорою влади були силові або правоохоронні органи, завданням яких було не забезпечення правопорядку, а придушення опозиції та обмеження соціальних заходів, які можуть спровокувати опозиційні настрої;

3) центральна влада не мала жодних, навіть формальних механізмів зовнішнього контролю і не обмежувалася жодними правовими нормами, а отже – була абсолютистською.

Створена більшовиками держава була унікальним поєднанням ієрархічного тоталітаризму з виразними рисами вождизму, коли в умовах існування єдиної політичної партії, її тотального домінування в межах союзної республіки, головну роль відігравав керівник партії – перший секретар, який міг поєднувати в тому числі й посади керівника законодавчого органу влади. Як наслідок, правовий режим СРСР, а отже й УРСР був тоталітарним. Єдині наукові дискусії стосовно визначення радянського тоталітаризму точаться довкола того, чи можна союзу державу після смерті Й.Сталіна, вважати посттоталітарною. Автором подібного висловлювання була основоположниця вчення про тоталітаризм Х. Арентт. З її подачі було введено в науковий обіг поняття «детоталітаризація», який використовувався як синонім «десталінізація». Пізніше, З.Бжезінський запропонував називати суспільства, що утвори-

лися з колишнього СРСР «посттоталітарними» [2, с. 162]. Показово, що серед радянських вчених періоду перебудови, вивчення тоталітаризму набуло популярності. Частково завдяки науковим дослідженням, у новій радянській конституції 1988 р. було забрано статтю яка визначала керівну роль компартії й встановлювалася можливість прямих виборів до представницьких органів влади.

Тоталітарна держава не допускає жодних форм суспільного спротиву до державної політики. З цією метою, в кожній тоталітарній державі функціонує дієвий владний апарат, що здійснює терор. Такими органами, у випадку радянських державних утворень можна вважати правоохоронні органи, органи юстиції, збройних сил, а також кримінально-виконавчу службу. Виправні інституції останньої виступали інструментом тиску на внутрішніх опонентів держави – дисидентів, а методи цього тиску були досить різноманітними і всі супроводжувалися порушенням прав особи.

Подібні дії чітко відповідали державницькій ідеології СРСР та УРСР – марксизму-ленінізму з елементами наукового соціалізму К. Маркса та Ф. Енгельса. Суть цієї ідеології полягала в тому, що соціалізм був нижчим щаблем комунізму, а тому держава у своєму розвитку мала пройти закономірну еволюції. Цій еволюції були підпорядковані усі ресурси і засоби. Власне у союзній конституції 1977 р. зазначалося, що «вища мета Радянської держави – побудова безкласового комуністичного суспільства, у якому розвивається громадське комуністичне самоврядування... [6].

Тоталітарним атрибутом радянської держави була комуністична партія, яка була єдиною і масовою партією, керівник якої, автоматично мав основну керівну роль в державі. Характерно, що якщо у 1920-х рр. шляхом політики коренізації, влада намагалася залучити до числа компартії місцеві народи в конкретній республіці, то з 1970-х рр. формується закрити номенклатурний апарат, що робить доступ до партійного і державного керівництва недоступним. Цікавою видається статистика, що у 1980-х рр. тільки 19 з 250 млн. жителів СРСР були членами компартії. Однак вплив партії був настільки великим, що навіть приналежність до неї 10% населення країни, дозволяє визначати її як «партія-держава».

Якщо тоталітаристська ідеологія чи комуністична партія малоцікаві з наукової точки зору, то система «поліцейського контролю» вида-

ється перспективною з наукової точки зору. Вивчення останньої дозволить насамперед здійснити реабілітацію десятків тисяч українців та їхніх предків, яких незаконно засудили впродовж існування СРСР.

Слід зауважити, що радянська поліцейська або правоохоронна система спрямовувала свою діяльність не тільки проти так званий «ворогів народу», а й проти власного населення. Система органів державної безпеки СРСР характеризувалася чіткою структурою. Основними складовими цієї системи був Народний комісаріат державної безпеки, Народний комісаріат внутрішніх справ, так зване Головне управління виправно-трудових таборів, трудових поселень та місць ув'язнення, яке здійснювало керівництво системою виправно-трудових таборів, численні пенітенціарні установи і система тюрем, які разом формували кримінально-виконавчу систему. Для широкого загалу відомі численні факти масових репресій та розправ над людьми, яких звинувачували в «інакодумстві», таврували, як «ворогів народу», «дітей ворогів народу». Складовою радянського тоталітаризму було те, що людей часто засуджували не за факт протидії політичному режиму, а за намір, неприйняття, негативне ставлення, що не було злочином за змістом, але міра покарання за такі діяння була як ув'язненням чи засланням до трудового табору, або й взагалі розстріл.

Висновки і пропозиції. Таким чином, впродовж ХХ ст. існувало три основні форми тоталітаризму: італійський фашизм, німецький – націонал-соціалізм та радянський соціалізм (комунізм). Усі вони відрізнялися між собою за ідеологічною спрямованістю, однак характеризувалися набором спільних правових ознак, а саме: тотальний контроль з боку держави за суспільством, політична монополія однієї політичної сили чи особи (диктатора), розвиток держави підпорядковувався досягненню державницької ідеології (мети), яка не мала кінцевого вираження і характеризувалася, як «постійна боротьба». Виразною рисою тоталітарної держави, зокрема СРСР була наявність структурованого і розгалуженого карального апарату, до якого входили органи правопорядку, а безпосереднім інструментом реалізації державної політики з контролю над громадянами, що не поділяли державницьку ідеологію була кримінально-виконавча служба.

Список використаної літератури:

1. Андрус'як Т. Тоталітарні структури: базові характеристики. *І. Незалежний культурологічний часопис*. 2002. Ч.25: Насильство, влада, терор. С. 135–145.
2. Бжезінський З. Велика шахівниця. Львів – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2000. 236 с.
3. Бондарева К. Трансформації права та його інститутів у тоталітарних політичних режимах. *Юридична Україна*. 2012. № 10. С. 11–16.
4. Калиніна А.О. Виникнення тоталітаризму: умови формування та типологія. *Актуальні проблеми політики* : зб. наук. пр. 2014. Вип. 51. С. 264–272.
5. Калиніна А.О. Виникнення тоталітаризму : умови формування та типологія. Актуальні проблеми політики : зб. наук. Праць. НУ «ОЮА» ; Південноукр. центр гендерних досліджень; / Голов. ред. доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, академік АПН України С. В. Ківалов. Одеса, 2014. Вип. 51. С. 264-272.
6. Конституція СРСР 1977 року. URL: https://www.wiki.uk-ua.nina.az/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%82%D1%83%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%A1%D0%A0%D0%A1%D0%A0_1977_%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83.html
7. Кульчицький С. В. Тоталітаризм. *Велика українська енциклопедія*. URL: <https://vue.gov.ua/>.
8. Луцький А. І. Формування та розвиток правової ідеології в Україні. Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2015. 312 с.
9. Петречко З.М. Витоки ідеї поліцейської держави. *Наше право*. 2014. № 2. С. 33–37.
10. Полякова Н. Л. XX век в социологических теориях общества. М. : Логос, 2004. 384 с.
11. Субота С.І. Особливості взаємодії громадянського суспільства та поліції в умовах тоталітарного політичного режиму. *Право і безпека*. 2016. № 1 (60). С. 73–80.
12. Сумбатян Ю. Г. Тоталітаризм как категория политической социологии. *Социологические исследования*. 1994. № 1. С. 13-16.
13. Тарасюк В.Ю. Різноманітність правових систем у тоталітарному і демократичному суспільствах. *Часопис Київського університету права*, 2020. Вип. 3. С. 71-74.
14. Chappel J. The Catholic Origins of Totalitarianism Theory in Interwar Europe. *Modern Intellectual History*, 2011. Volume 8(3). P. 561-590. URL: <https://philpapers.org/rec/ZHATAP-2>.
15. Totalitarianism and autocracy. The Editors of Encyclopaedia Britannica. URL: <https://www.britannica.com/topic/totalitarianism/Totalitarianism-and-autocracy>.
16. Villa D. Totalitarianism, Tradition, and the Human Condition. *Arendt Studies*, 2018. Volume 2. P. 61-71. DOI: 10.5840/arendtstudies201829.

Demianchuk T. D. Legal characteristics and functioning mechanisms of the Totalitarian State

The article reveals historical and legal approaches to the development of the concept of «totalitarianism», defines its fundamental content and features of a totalitarian state. It has been established that totalitarianism can be understood both as a way of political organization of society and as a state-political system. In both cases, total control by the authorities or one person (dictator) over society and subordination of the entire political system to a single state ideology is carried out. On the example of the USSR, it has been proven that the main features of a totalitarian state are the complete change of all previous political institutions, the destruction of legal and political traditions, and social ties that existed before the establishment of the totalitarian regime. All state resources are directed to the implementation of a single legal ideology, opponents of which are automatically defined as «enemies of the people». Appealing to the freedom of the people is one of the tools for achieving absolute support of the population, and a branched repressive apparatus carries out control over this process. The latter was represented by the People's Commissariat of State Security, the People's Commissariat of Internal Affairs, the so-called Main Directorate of Correctional Labor Camps, Labor Settlements, and Places of Imprisonment, which managed the system of correctional labor camps, numerous penitentiary institutions, and the prison system, which together formed the criminal and executive system. The totalitarian government directs its efforts not to the prevention of crime, but to the maintenance and physical liquidation of opponents of the political regime. A distinctive feature of a totalitarian state is that it copies all the attributes of non-autocratic regimes for the sake of its own legitimization – the constitution, the legislative body, the judicial, law-enforcement, criminal-executive systems, etc. However, the role and functions of these institutions are fundamentally different from traditional ones. They are, first of all, an instrument of coercion and a means of ensuring the dictatorship of a party or a specific person, they act as an instrument of struggle against the opposition, control the level of public consciousness, and prevent the development of civil society.

Key words: totalitarianism, criminal-executive system, authorities, civil society, state, authorities.